

24. Community safety and crime prevention plan 2016–2020. URL: <https://www.cambridge-wa.gov.au/.../public/...plans/strategies>.

25. Зимовець В. В., Смирнова І. В., Чувирін Д. Е. Запобігання віртуальному наркобізнесу в Internet: перспективи для України. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2007. Вип. 16. С. 59–69.

26. Лужецька Н. А. Шляхи удосконалення профілактично-просвітницької діяльності із протидії та запобігання наркоманії. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку публічного управління* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Одеса, 25 жовт. 2013 р.). Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2013. С. 41–42.

27. Лужецька Н.А. Реалізація державної політики щодо запобігання та протидії наркоманії: механізм координаційної взаємодії. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. Вип. 4. С. 96–100.

28. Тонков Е. Е. Государственно-правовая политика противодействия наркотизации российского общества. СПб., 2004. 123 с.

29. В Інтернет-магазині можна замовити наркотики. URL: <http://www.yoki.ru/news/creatiff/hitech/19-07-2007/45990-internet-0>.

30. Enhus E., Ponsaers P., Verhage A. Поліцейська діяльність, орієнтована на громаду, в Європі: концепції, теорія та практика (переклад українською мовою Сизенко С.). URL: https://pravo.org.ua /img/.../ 14586534582015_community_oriented_policing_in_europe.pdf.

31. Crime Prevention Strategy in the Czech Republic for 2016 to 2020. URL: <https://www.mvcr.cz/mvcren/.../strategie-pk-2016-2020-en-pdf.asp>.

32. Україна: огляд наркоситуації в країні (на даних 2016 року): анований звіт 2017. URL: <http://www.ummeda.org.ua/attachments/article/>.

33. Рудницький І.Л. Особливості виявлення та розслідування контрабанди наркотичних засобів, що вчиняються організованими злочинними групами. дисс. на здоб. на докт. філософ. за спеціальність. 081 Право: Національний університет «Львівська політехніка». Львів 2019. 250 с.

34. Грень Р.Р. Організаційно-правові основи діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів України у протидії злочинам у сфері обігу наркотичних засобів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Нац. ун-т «Львів. політехніка». Львів, 2017. 264 с.

УДК 342.9: 343.5 [316.362]

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2022.2.19>

ПРИТОЛЮК Н.М.

СПЕЦІАЛЬНІ АДМІНІСТРАТИВНІ ЗАХОДИ ЩОДО ПРОТИДІЇ НАСИЛЬСТВУ В СІМ'Ї В УКРАЇНІ

SPECIAL ADMINISTRATIVE MEASURES TO COMBAT DOMESTIC VIOLENCE IN UKRAINE

Актуальність статті полягає в тому, що домашнє насильство існує у всіх без винятку соціальних групах, його зазнають незалежно від рівня доходів, освіти й положення в суспільстві, також воно є не лише фізичним, а й психологічним. Ще більше випадків залишаються невідомими, адже жертви про них не повідомляють у поліцію. Це свідчить про відсутність правової і просвітницької обізнаності жертв домашнього насильства, які під час навіть не розуміють, що таке діяння по відношенню до них є протиправним та караним, не кажучи вже про повідомлення про такі випадки до органів внутрішніх справ, що у своїй більшості, обумовлено еконо-

© ПРИТОЛЮК Н.М. – аспірант кафедри адміністративного права і процесу (Національна академія внутрішніх справ)

мічною ситуацією та матеріальним становищем кожної окремої сім'ї; психічними особливостями та особливостями виховання осіб, які скоюють насильницькі дії проти членів своєї родини. Мета статті полягає в тому, щоб на основі комплексного формуючого аналізу норм чинного національного та міжнародного законодавства, позицій науковців, навчальної та довідкової літератури, а також статистичних даних, визначити спеціальні адміністративні заходи щодо протидії насильству в сім'ї в Україні. Зроблено висновок, що спеціальні адміністративні заходи щодо протидії насильству в сім'ї в Україні – це встановлені законодавством заходи превентивного та примусового характеру, що застосовуються відповідними уповноваженими суб'єктами до фізичної особи, яка здійснювала насильство в сім'ї задля попередження та припинення системного насильства в сім'ї, виправлення поведінки кривдника, захисту прав та свобод постраждалих осіб. Перелік спеціальних заходів щодо протидії насильству в сім'ї в Україні є вичерпним та включає чотири заходи: 1) терміновий заборонний припис – це спеціальний захід, що застосовується органами Національної поліції до кривдника задля унеможливлення його прямого та непрямого контактування з сім'єю; 2) обмежувальний припис – це судова заборона будь-якого контактування кривдника з його сім'єю; 3) взяття на профілактичний облік кривдника з подальшим проведенням профілактичної роботи – це адміністративно-реєстраційні дії Національної поліції щодо ведення відповідного обліку осіб та здійснення щодо них спеціальної, методичної діяльності; 4) направлення на проходження програми для кривдників – це спеціальні програми, які адмініструються органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями задля формування у кривдників правильної поведінки та попередження фактів вчинення домашнього насильства.

Ключові слова: *адміністративно-правове регулювання, громадськість, захисний припис, насильство, поліція, попередження, правові заходи, профілактичний облік, публічна адміністрація, сім'я, спеціальні заходи.*

The relevance of the article is that domestic violence exists in all social groups without exception, it is experienced regardless of income, education and social status, and it is not only physical but also psychological. Even more cases remain unknown, as victims do not report them to the police. This indicates a lack of legal and educational awareness of victims of domestic violence, who sometimes do not even understand that such an act against them is illegal and punishable, not to mention the reporting of such cases to the police, which is mostly due to the economic situation and financial situation of each individual family; mental characteristics and upbringing of persons who commit acts of violence against their family members. The purpose of the article is to determine special administrative measures to combat domestic violence in Ukraine on the basis of a comprehensive formative analysis of current national and international legislation, positions of scholars, educational and reference literature, as well as statistical data. It is concluded that special administrative measures to combat domestic violence in Ukraine are statutory measures of preventive and coercive nature, applied by the relevant authorized entities to the individual who committed domestic violence to prevent and stop systemic violence in the family, correction of the offender's behavior, protection of the rights and freedoms of victims. The list of special measures to combat domestic violence in Ukraine is exhaustive and includes four measures: 1) an urgent restraining order is a special measure applied by the National Police to the perpetrator to prevent his direct and indirect contact with the family; 2) a restraining order is a court injunction prohibiting any contact of the offender with his family; 3) taking the offender into preventive registration with further preventive work – this is the administrative and registration actions of the National Police to maintain appropriate records of persons and carry out special, methodological activities in relation to them; 4) referral programs for offenders are special programs administered by local governments and local state administrations in order to form the right behavior of offenders and prevent the facts of domestic violence.

Key words: *administrative and legal regulation, public, protective order, violence, police, warnings, legal measures, preventive accounting, public administration, family, special measures.*

Актуальність теми. Домашнє насильство існує у всіх без винятку соціальних групах, його зазнають незалежно від рівня доходів, освіти й положення в суспільстві, також воно є не лише фізичним, а й психологічним. Ще більше випадків залишаються невідомими, адже жертви про них не повідомляють у поліцію. Це свідчить про відсутність правової і просвітницької обізнаності жертв домашнього насильства, які під час навіть не розуміють, що таке діяння по відношенню до них є протиправним та караним, не кажучи вже про повідомлення про такі випадки до органів внутрішніх справ, що у своїй більшості, обумовлено економічною ситуацією та матеріальним становищем кожної окремої сім'ї; психічними особливостями та особливостями виховання осіб, які скоюють насильницькі дії проти членів своєї родини. Нажаль, домашнє насильство у наслідку – це і випадки нанесення тяжких тілесних ушкоджень, і зґвалтування, і вбивства [1].

Огляд останніх досліджень. Адміністративно-правове регулювання реалізації спеціальних заходів з попередження насильства в сім'ї системно або суміжно аналізували у своїх наукових та навчальних працях такі науковці як О. Безпалова, Ю. Битяк, П. Біленко, А. Вознюк, М. Ганзенко, Ю. Гаруст, Є. Гетьман, А. Грибовська, Г. Горбова, О. Дашковська, О. Джафарова, О. Дмитрашук, К. Довгунь, О. Дрозд, Ю. Івченко, Н. Камінська, М. Качинська, О. Ковальова, Т. Коломоєць, Л. Коваль, В. Колпаков, А. Комзюк, І. Краснолобова, Ю. Кузьменко, К. Левченко, І. Лескіна, Л. Миськів, Т. Мінка, Т. Мельник, Р. Калужний, В. Кириченко, Д. Пашко, О. Пархоменко, М. Пірен, О. Перунова, В. Попіль, Н. Романова, Н. Свиридюк, С. Семіног, Є. Соболю, О. Такаленко, Н. Шамрук, О. Шумейко, Ю. Юринець та інші.

При цьому, враховуючи негативну статистику щодо фактів вчинення насильства в сім'ї, ця сфера потребує подальших наукових досліджень та практичних реалізацій задля впровадження дієвого захисту інституту сім'ї.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі комплексного формуючого аналізу норм чинного національного та міжнародного законодавства, позицій науковців, навчальної та довідкової літератури, а також статистичних даних, визначити спеціальні адміністративні заходи щодо протидії насильству в сім'ї в Україні.

Виклад основних положень. Стаття 3 Конституції України зазначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [4]. Стаття 24 Конституції України гарантує громадянам рівні конституційні права і свободи та є рівність перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Рівність прав жінки і чоловіка забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній і культурній діяльності, у здобутті освіти і професійній підготовці, у праці та винагороді за неї; спеціальними заходами щодо охорони праці і здоров'я жінок, встановленням пенсійних пільг; створенням умов, які дають жінкам можливість поєднувати працю з материнством; правовим захистом, матеріальною і моральною підтримкою материнства і дитинства, включаючи надання оплачуваних відпусток та інших пільг вагітним жінкам і матерям [4].

Вірною є думка, що проблемні аспекти запобігання насильству у сім'ї у багатьох країнах світу є одним із найважливіших напрямів роботи органів поліції, соціальних працівників, психологів, освітян, в основному це пов'язано з поширеністю проблемних аспектів, наслідків, до яких ця проблема призводить. Досвід країн зарубіжжя, безумовно, є позитивним і дуже вагомим, він повинен стати головним аргументом для забезпечення та регулювання способів боротьби з домашнім насильством в Україні [2, с. 2].

Серед авторів існують науково-правові дослідження форм адміністративно-правового регулювання, які передували терміновому заборонному та обмежувальному приписам. Типовими в цьому плані є дослідження Г. О. Горбової, яка, аналізуючи проблеми адміністративно-правового регулювання протидії насильству в сім'ї, обґрунтовує оптимальність застосування таких адміністративно-запобіжних засобів адміністративного примусу, як офіційне попередження про неприпустимість учинення насильства в сім'ї, захисний припис і направлення на проходження корекційної програми осіб, схильних до таких дій [5]. В свою чергу, О. Д. Коломоєць, досліджуючи проблеми адміністративно-правового регулювання відповідальності за вчинення насильства у сім'ї, аналізує і механізм накладення адміністративних стягнень за невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми [6]. Суттєвим обґрунтуванням необхідності

законотворчих змін в досліджуваній галузі стали дослідження О. М. Бандурки, О. Ф. Бондаренка, К. Б. Левченко, В. О. Брижика та інших, які, здійснюючи моніторинг стану виконання законодавства України щодо протидії насильству в сім'ї, запропонували введення поняття «тимчасовий обмежувальний припис», який виносився б тільки судом [7].

Дехто із науковців вважає, що Україна першою серед країн СНД на законодавчому рівні прийняла нормативно-правові акти, які присвячені захисту членів сім'ї від проявів домашнього насильства, а саме Закони України «Про охорону дитинства», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про попередження насильства в сім'ї», «Про запобігання та протидію домашньому насильству» тощо. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» (втратив чинність), передбачав систему спеціальних заходів з попередження домашнього насильства, зокрема офіційне попередження про неприпустимість вчинення домашнього насильства; узяття на профілактичний облік і зняття з нього членів сім'ї, що здійснили домашнє насильство; проходження корекційної програми; захисний припис; видача захисних ордерів; створення спеціальних закладів для жертв домашнього насильства, центрів медичної та соціальної реабілітації, кризових та моніторингових центрів тощо. Водночас, законодавчо не було передбачено механізму реалізації заходів з попередження домашнього насильства, адже не було закріплено переліку закладів і служб, покликаних захищати осіб, які потерпіли від насилля в сім'ї, не було передбачено механізму державного фінансування спеціальних закладів для жертв домашнього насильств установ тощо [8].

Таким чином, враховуючи розбіжності та прогалини в законодавстві, можна зрозуміти, що Верховна Рада України активно працювала над відповідним законопроектом, і в 2017 році набрав чинності Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству».

В загальних положеннях Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» протидія домашньому насильству розуміється, як система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки [3].

Відповідно до статті 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» до спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству належать: 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника (вноситься уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України); 2) обмежувальний припис стосовно кривдника (видається судом); 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи (здійснюється уповноваженими підрозділами органу Національної поліції України); 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників (відповідальними за виконання програм для кривдників, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування) [3].

Терміновий заборонний припис вноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення. Терміновий заборонний припис може містити такі заходи: 1) зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; 2) заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; 3) заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою [3].

Для ухвалення термінового заборонного припису навіть необов'язковою є заява постраждалої особи. Оскільки головним пріоритетом при винесенні припису є її безпека. Термін дії такого припису – до 10 діб, однак можливе дострокове припинення, якщо до винуватця суд ухвалив адміністративне стягнення у вигляді адміністративного арешту або обрання щодо нього запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у кримінальному провадженні. Працівники Національної поліції України можуть застосовувати примусове виселення з житлового приміщення винного у насильстві, якщо це передбачено у терміновому заборонному приписі. Важливого, що вимоги термінового заборонного припису поширюються і на місце спільного проживання чи перебування постраждалої особи та кривдника незалежно від їхніх майнових прав на відповідне житлове приміщення. Особа, стосовно якої винесено терміновий заборонний припис, може оскаржити його в суді в загальному порядку, передбаченому для оскарження рішень, дій або бездіяльності працівників уповноважених підрозділів органів Національної поліції України [9].

Наступним головним інструментом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є обмежувальний припис. Відповідно до законодавства, обмежувальний припис це встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи. Право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника мають: 1) постраждала особа або її представник; 2) у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини – батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування; 3) у разі вчинення домашнього насильства стосовно недієздатної особи – опікун, орган опіки та піклування [3].

Обмежувальним приписом визначаються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків:

1) заборона перебування в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною; 4) заборона наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою; 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею; 6) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб [3].

Деякі автори схиляються до думки, що одним із найскладніших питань для практичного застосування положень про обмежувальний припис є сфера його застосування та співвідношення з іншими подібними інститутами. Законом про внесення змін до ККУ і КПК України передбачено доповнення загальної частини Кримінального кодексу України новим розділом «Обмежувальні заходи», які за своєю сутністю є подібними до заходів обмежувального припису та підлягають застосуванню до особи, яка скоїла пов'язаний з домашнім насильством злочин, у разі призначення їй покарання, не пов'язаного із позбавленням волі, або звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання. Обмежувальні заходи — це, по суті, аналогічні до обмежувального припису інститути, які підлягають застосуванню до особи, яка підозрюється або яка скоїла пов'язаний з домашнім насильством злочин, у разі призначення їй покарання, не пов'язаного із позбавленням волі, або звільнення від кримінальної відповідальності чи покарання. Натомість в інших випадках застосовується обмежувальний припис. Такими, зокрема, є випадки притягнення кривдника до адміністративної відповідальності та випадки, коли його ще взагалі не притягнуто до відповідальності та не повідомлено про підозру у скоєнні кримінального правопорушення [10].

Що ж стосується розмежування, то, на думку Я.С. Бенедик, різниця між двома приписами полягає насамперед у їх меті. Так, обмежувальний припис покликаний захистити постраждалу особу від повторного акту домашнього насильства, тоді як терміновий заборонний припис є засобом швидкого реагування, що застосовується у випадку наявності безпосередньої загрози життю жертви. Відмінність також полягає у терміні дії різних приписів: обмежувальний виноситься на строк від 1 до 6 місяців, у той час як терміновий заборонний – до 10 днів [11].

Наступним інструментом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є взяття на профілактичний облік кривдників з проведення з ними профілактичної роботи. Відповідно до законодавства уповноважений підрозділ органу Національної поліції України бере на профілактичний облік кривдника з моменту виявлення факту вчинення ним домашнього насильства на встановлений законодавством строк і проводить з ним профілактичну роботу [3].

Що стосується зняття кривдника з профілактичного обліку, то зняття здійснюється уповноваженим підрозділом органу Національної поліції України, який взяв його на профілактичний облік, автоматично після завершення встановленого строку, якщо інше не передбачено законодавством [3].

Останнім інструментом у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є виконання програм для кривдників. Суб'єктами, відповідальними за виконання програм для кривдників, є місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування. Суб'єкт, відповідальний за виконання програм для кривдників, організовує та забезпечує проходження кривдниками таких програм. Виконання програм для кривдників стосовно дітей-кривдників здійснюється з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей. З метою запобігання повторному вчиненню домашнього насильства та забезпечення виконання програми для кривдника дитину-кривдника може бути тимчасово влаштовано до родичів, у сім'ю патронатного вихователя

або до установи для дітей незалежно від форми власності та підпорядкування, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб. Виконання програм для кривдників забезпечують фахівці, які пройшли відповідне навчання. Кривдника може бути направлено судом на проходження програми для кривдників на строк від трьох місяців до одного року у випадках, передбачених законодавством. Кривдник повинен мати можливість відвідувати програму для кривдників за власною ініціативою на добровільній основі. У разі неявки кривдника для проходження програми для кривдників або ухилення від проходження програми без поважних причин суб'єкти, відповідальні за виконання програм для кривдників, надають протягом трьох робочих днів письмове повідомлення про це уповноваженому підрозділу органів Національної поліції України для вжиття заходів. Притягнення кривдника до відповідальності за непроходження програми для кривдників не звільняє його від обов'язку пройти таку програму [3].

Отже, спеціальні адміністративні заходи щодо протидії насильству в сім'ї в Україні – це встановлені законодавством заходи превентивного та примусового характеру, що застосовуються відповідними уповноваженими суб'єктами до фізичної особи, яка здійснювала насильство в сім'ї задля попередження та припинення системного насильства в сім'ї, виправлення поведінки кривдника, захисту прав та свобод постраждалих осіб.

Перелік спеціальних заходів щодо протидії насильству в сім'ї в Україні є вичерпним та включає чотири заходи: 1) терміновий заборонний припис – це спеціальний захід, що застосовується органами Національної поліції до кривдника задля унеможливлення його прямого та непрямого контактування з сім'єю; 2) обмежувальний припис – це судова заборона будь-якого контактування кривдника з його сім'єю; 3) взяття на профілактичний облік кривдника з подальшим проведенням профілактичної роботи – це адміністративно-реєстраційні дії Національної поліції щодо ведення відповідного обліку осіб та здійснення щодо них спеціальної, методичної діяльності; 4) направлення на проходження програми для кривдників – це спеціальні програми, які адмініструються органами місцевого самоврядування та місцевими державними адміністраціями задля формування у кривдників правильної поведінки та попередження фактів вчинення домашнього насильства.

Список використаних джерел:

1. Приступ В.М., Зуєва І.І. Сучасні аспекти правового регулювання запобігання та протидії домашньому насильству в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. URL: http://www.lsej.org.ua/3_2020/57.pdf
2. Ломакіна О.В. Зарубіжний досвід протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2020. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2020_1_20.
3. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2018, № 5, ст. 35.
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Горбова Г. О. Адміністративно-правове регулювання протидії насильству в сім'ї : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2016. 17 с.
6. Коломоєць О. Д. Адміністративно-правове регулювання відповідальності за вчинення насильства у сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2010. 20 с.
7. Моніторинг стану виконання законодавства України щодо протидії насильству в сім'ї. 2001–2011 роки / О. М. Бандурка, О. Ф. Бондаренко, В. О. Брижик та ін. ; заг. ред.: О. М. Бандурки, К. Б. Левченко. Харків : Права людини, 2011. 240 с.
8. Старчук О. Заходи запобігання та протидії домашнього насильства: український досвід в міжнародному контексті. *Історико-правовий часопис*. 2019. № 2 (14).
9. Довгунь К. В. Адміністративно-правові засади діяльності суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2021. 202 с.
10. Простибоженко О. С. Заборонний і обмежувальний приписи: нові підходи у протидії домашньому насильству. *Ліга.Закон*. 2017. 14 груд. URL: <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2017/12/18/167142.htm>.
11. Бенедик Я.С. Еволюція механізму обмежувального припису як засобу захисту жертв домашнього насильства у зарубіжних країнах. *Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. Правознавство*. 2019.